

Şeyhu'l-İslam İbn Kemal'in Kur'an-ı Kerim'in İ'câzıyla İlgili Görüşleri

Ali ÖGE*

Özet:

Osmanlı devletinin yükselme döneminde yaşamış İbn Kemal, çok yönlü bir alimdir. Pek çok ilim dalında eserleri vardır. Kur'an-ı Kerim'le de ilgili de risâleler yazmıştır. Kur'an-ı Kerim, lafzen ve manen mücizedir. Peygamberimizin mücizeleri arasında Kur'an 'aklî mücize' olarak değerlendirilmektedir. İfade tarzı, edebi yönleri, içerdiği konular, geçmişten haber vermesi, teknolojik bilgiler...

Bütün insanlığa 'benzerini' meydana getirmeleri açısından yaptığı meydan okuma şimdiye kadar gerçekleştirilememiştir.

İbn Kemal, Kur'an-ı Kerim'in bu yönlerini esas alarak 'Risâle fi İ'câzi'l-Kur'an' isimli eserini yazmıştır.

Anahtar Kelimeler: İbn Kemal, Kur'an, Risâle, Mücize.

Ideas of Sheik-al-Islam Ibn Kemal about Pithiness of the Holy Qur'an

Abstract:

Ibn Kemal was a versatile scholar who lived in the growth period of Ottoman Empire. He wrote many books on various sciences. He also wrote pamphlets related to the Holy Qur'an. The Holy Qur'an is both literally and spiritually miracle. It is accepted as "mental miracle" among the miracles of our Prophet.

Its expression style, literary aspects, provision of information from the past and provision of information regarding technological issues shows its pithiness. Its challenge to all humanity in terms of forming a similar one has not been realized yet. Taking these aspects into consideration, Ibn Kemal wrote his book "Risâle fi İ'câzi'l Qur'an".

* Yrd. Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Key Words: İbn Kemal, Holy Qur'an, Risâle, Miracle.

Giriş

XV. ve XVI. yüzyılda yaşamış İbn Kemal Osmanlı devletinin yetiştirdiği en meşhur şeyhülislamlardan birisidir. Yetişme tarzı, ilmiye sınıfına geçişi, verdiği fetvaları ve Yavuz Sultan Selim'le olan ilişkileri açısından son derece önemli bir şahsiyettir. Osmanlı devletinin yükselme döneminde yaşamış olan İbn Kemal çok yönlü bir âlimdir. Pek çok ilim dalında da eserleri vardır. Kur'an-ı Kerim'le ilgili olarak da risâleler yazmıştır. Kur'an'la ilgili birinci olarak "i'câz" yönü, ikinci olarak da "Halku'l-Kur'an" başlığında sıfatlar konusu içinde risâleler yazmıştır. Ayrıca değişik eserlerinde Kur'an'la ilgili verdiği bilgiler ve fetvaları mevcuttur. Biz bu makalede İbn Kemal'in Kur'an'ın i'câzı ile ilgili görüşlerini ele almaya çalışacağız. Konuyu aşağıdaki üç başlık altında inceleyeceğiz:

- 1- İbn Kemal'in Kısaca Hayatı ve İlmi Kişiliği.
- 2- İbn Kemal'in Mûcize Hakkındaki Görüşleri.
- 3- İbn Kemal'in Kur'an-ı Kerim'in İ'câzıyla İlgili Görüşleri.

1- İbn Kemal'in Kısaca Hayatı ve İlmi Kişiliği

Ahmed Şemseddin b. Süleyman ya da kısaca İbn Kemal ya da Kemal Paşazâde¹, 873/1468 -69 yılında Edirne'de doğdu. Dedesi Kemal Paşa'ya nisbetle 'İbn Kemal' veya 'Kemal Paşazâde' diye bilinir.² İbn Kemal 'Şeyhu'l-İslam', 'Müftü'l-Enam', 'Müftü's-Sekaleyn' lakaplarıyla da anılır.³ Doğum yeri hakkında ihtilaflar mevcuttur.⁴ Bazı kaynaklarda doğum yeri Tokat ya da Amasya olarak belirtilmiştir.⁵ Büyük babası Kemal Paşa, Fatih Sultan Mehmet döneminin önde gelen emirlerindedir. Babası Süleyman Bey ise, yine Fatih döneminin büyük kumandanları arasında yer alır. Amasya muhafızlığı ve Tokat Sancakbeyliği yapmıştır. İbn Kemal'in annesi, Fatih döneminin ünlü alimlerinden Küpelizade Molla Mehmed Muhyiddin'in kızıdır⁶. Zaten onun Tokatlı olduğu fikrini kuvvetlendiren husus da bu olmuştur.⁷

- 1 Biz 'İbn Kemal' olarak kullanmayı tercih ettik.
- 2 Kâtip Çelebi, "Sulle mü'l-Vusul ilâ Tabakâti'l-Fuhûl", Süleymaniye Kütüphanesi, Şehit Ali Paşa, nr. 1887, vr. 20b.
- 3 Kâtip Çelebi, a.g.e., vr 20b.
- 4 Mecdî Efendi, "Şekâiku'n-Nûmaniyye Tercemesi" İstanbul 1269, (nşr. Abdulkadir Özcan), Meral yay., İstanbul 1972, s. 381; M. Tahir Efendi, "Osmanlı Müellifleri", c. I, s. 223; İsmet Parmaksızoğlu, "Kemalpaşazâde" md., İslam Ans. c.V, s. 561; Bu hususta ihtilaflar da mevcuttur. Bu tartışmalar için bkz. Kâtip Çelebi, a.g.e. vr. 20b; Faik Reşad, "Eslaf", s. 6.
- 5 Hüseyin Hüsameddin, "Amasya Tarihi", Necm-i İstikbal Matbaası, İstanbul 1927, c. III, s. 224; Uğur, Ahmet, "İbn Kemal", İzmir 1987, s. 1; İbn Kemal, "Tevârih-i Al-i Osman VII. Defter", haz. Turan Şerafettin, TTK Basımevi, Ankara 1991, s. 9.
- 6 Hoca Sadedin, "Tacü'l-Tevârih", (nşr. İsmet Parmaksızoğlu), Eskişehir 1992, c. 5, s. 163.
- 7 Saraç, A. Yekda, "Şeyhulislam Kemalpaşazade Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Bazı Şiirleri", Risale

İbn Kemal ilköğrenimi babasından ve dedesinden almıştır. Babasının Amasya'ya gelmesiyle birlikte, Amasya ulemasından⁸ sarf, nahiv, mantık ve lügat ilimlerine dair ilk tahsilini tamamlamıştır. Yine Amasya'da bulunan alimlerden Farsça öğrenen ve Sa'di'nin Gülistan'ını okuyan İbn Kemal daha sonra meslek olarak, ailede gelenek halinde devam eden askerliği seçmiştir. Kendisi daha sonra edebi eserler de vermiştir. Onun bu yönünde daha ilim tahsilinin ilk yıllarında okuduğu bu eserlerin etkisi olmuştur.

Dedesi Kemal Paşa Fatih devri ümerasındandır. Defterdarlık ve vezirlik yapmıştır. Edirne ve İstanbul'da vakıflarının olduğu kaynaklarda geçmektedir. Dedesinin babası Hacı İbrahim Çelebi, II. Murat'ın kâtiplerindendir.⁹

İbn Kemal, anne tarafından alim bir aileye, baba tarafından da devlet erkanından olan bir aileye mensuptur. Bu husus onun hayatında hem devlet adamı hem de ilim adamı olma özelliğini taşıması şeklinde görülmüştür.

İbn Kemal döneminin en önemli medreselerinde müderris olarak görev yapmıştır. İlmî açıdan hayatının en verimli dönemi olarak kabul edebileceğimiz bu zaman dilimi onun bir taraftan öğrenci yetiştirmesine ve diğer taraftan da eserler kaleme almasına vesile olmuştur. Ona ait olan 300'e yakın eser bu dönem içerisinde oluşmuştur. Bu ve başka özellikler sebebiyledir ki o, XVI. yüzyıl Osmanlı bilim tarihine ilmî kişiliği ile damgasını vurmuştur.

Bir düşünürün yetişmesinde döneminin sosyal, siyasi, ilmî, askeri, birçok özelliklerinin belirleyici olduğu bilinen bir gerçektir. Buradan hareketle İbn Kemal'in yaşadığı dönemi dikkate aldığımızda bu dönemin onun ilmî kişiliğine müspet tesirleri olduğunu söyleyebiliriz. Zira o, Osmanlı devletinin yükselme dönemi olarak kabul edilen Fatih Sultan Mehmet (1451- 1481), II.Bâyezid (1481- 1512), Yavuz Sultan Selim (1512- 1520) ve Kanuni Sultan Süleyman (1520- 1566) devirleri olmak üzere ilmî seviyenin bir hayli yüksek olduğu dönemde yaşamış, bunu da gerek eğitim- öğretim faaliyetleri, gerekse kaleme aldığı eserleri ve yetiştirdiği öğrencileriyle ispatlamıştır. Bunun bir neticesi olarak da o, döneminin bilim ve kültür hayatının en yüksek temsilcilerinden biri olarak kabul edilmiştir.¹⁰

Yay., İstanbul 1995, s. 15- 17; Fayda, Mustafa, "İbn Kemal'in Hayatı ve Eserleri", *Şeyhülislam İbn Kemal*, TDV Yay. Ankara 1986, s. 53-55; Öcal, Şamil, "İbn Kemal'in Felsefi ve Kelamî Görüşleri", s. 18-21, Sözen, Kemal, "İbn Kemal'de Metafizik", Fakülte Kitabevi, Isparta 2001, s. 45.

8 Hocalarının listesi için bkz. Saraç, A. Yekta, *a.g.e.*, s. 19-20; Dalkıran, Sayın, "İbn Kemal ve Düşünce Tarihimiz", Osmanlı Araştırmaları Vakfı yay. No: 17, İstanbul 1997, s. 49- 51.

9 Gökbilgin, M. Tayyib, "XV.-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası", İstanbul 1952, s. 333 vd.

10 Sözen, Kemal, "İbn Kemal'de Metafizik", s. 66- 67.

Sadece Türklerin değil İslam âleminin iftihar edip saygı duyduğu mümtaz ve muhakkik alimlerden biri olan İbn Kemal şeri meselelerle hukuk, tarih ve edebiyattaki yüksek vukûfiyeti ile tanınmıştır. İlmi ihatası muhakeme ve münazaradaki kuvvet ve kudreti çok yüksek olması itibarıyla kendisine “Müftî’s-Sakaleyn” ünvanı verilmiştir.¹¹

İbn Kemal askerlik mesleği gereği padişahın bazı seferlerine de iştirak etmiştir. Zaten kendisinin askerlikten ayrılıp ilmiye sınıfına katılmaya karar vermesi de böyle bir sefer esnasında vuku bulmuştur. Arnavutluk seferinde iken (1492) ordu Filibe’de konakladığında, Vezir İbrahim Paşa divanı toplantıya çağırılmış, herkes protokol gereği kendilerine ayrılan yere oturmuştur. Toplantıya gelenlerden bir zata karşı gösterilen aşırı saygı ve hürmet İbn Kemal’i şaşırtmıştır. İbn Kemal daha sonra bu zatın Filibe’de müderrislik yapan Tokatlı Molla Lütfi olduğunu öğrenecektir. Molla Lütfi içeri girdiğinde, vezirin huzurunda tüm ileri gelenler ayağa kalkmış ve kendisine devrin ünlü komutanlarından Evrenosoğlu’nun üstünde bir yer gösterilmiştir. Olay İbn Kemal’i çok etkilemiş olmalı ki hemen askerlikten ayrılarak Molla Lütfi gibi saygı gören bir ilim adamı olmaya karar vermiştir. Haddizatında bu olay hem âlime verilen değeri ve âlimin toplumdan gördüğü saygıyı, hem de ulemanın yöneticiler üzerindeki gizli otoritesinin bulunmasına dayanmaktadır. Osmanlı devletinin âlime verdiği değeri gösteren bu olay o günün toplumsal değer yargılarını en güzel şekilde ortaya koyar. İbn Kemal ordu Edirne’ye ulaşınca da bu kararını hayata geçirir. İşte ömrü boyunca kendisinin çok iyi tanınmasına ve büyük bir şöhrete kavuşmasına imkân tanıyacak olan ilmi hayatı böylece başlamış oldu.¹²

Çok çeşitli ilmî ve idarî görevlerde bulunan İbn Kemal ömrünün sonlarına doğru şu vasiyette bulunmuştur: ‘... ve her camiide salâ virdürmeyeler, Sultan Muhammed Camiinde salâ virdürmek kifâyet ider. Ve dahi yunurken cehr ile zikretmiyeler. Ve bi-ikmalihî şöhret itmeyüb vech-i masnûn üzre olmayanı terk idüb dervişâne götüreler. Kabrim mekâbir-i müsliminde yol üzerinde bir murtefice yerde ideler; üzerin yüksek yapmayalar, alamet için yolunmadık taş dikeler’¹³. İbn Kemal’in bu ifadeleri bile sünnete bağlılığının en güzel örneklerinden biridir. Zira cenazesinde yapılmasını istediği hususlar defin, tekfin ve teşhiz işlerinde sünnet olan hususlardır.

11 Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, “*Osmanlı Tarihi*”, TTK yay., Ankara 1972, c. 2, s. 668; Mecdi Efendi, “*Hadâiku’ş-Şekâik*”, İstanbul 1269, (nşr. Abdülkadir Özcan), Çağrı yay. İstanbul 1989, c. 1, s. 382.

12 Bu mecliste Molla Lütfî’nin vazifesini sormuş 30 akçe ile müderris olduğunu duyunca, kendisinin ne kadar çalışırsa çalışsın bu toplantıda bulunan akıncı sancak beyi olan Evrenoszâde Ahmet Bey gibi olamayacağını ancak okuyarak, ilim öğrenerek sancak beylerinin üstüne geçebileceğini düşünmüş ve seferden dönüşte askerliği terk etmiştir. Bu düşüncesini şöyle ifade etmiştir: ‘Bence Ahmet Bey’in mertebesini istihsal mümkün değildir. Amma ikdâm ve ihtimam ile şu mollanın derecesine vusûl, belki ona tefevvuk kâbilirdir. İnşallah seferden avdet müyesser olursa esbâb-ı lâzimesine teşebbüs edeyim. (bkz. Taşköprizâde, Ahmet, “*eş-Şekâiku’n-Numaniyye fi Ulemâi’d-Devleti’l-Osmaniyye*” (thk. Ahmet Subhi Fırat), İstanbul 1989, s. 381; Fayda, Mustafa, “*İbn Kemal’in Hayatı ve Eserleri*”, Şeyhülislam İbn Kemal, s. 55-56, TDV yay., Ankara 1986.

13 Bahçivan, Seyit, “Şeyhu’l-İslam Kemalpaşa’nın Vasiyetnamesi”, *Marife*, y. 1, sy. 2, s. 213–214.

İlmî yetkinlik olarak verdiği eserlerle, kendisi hakkında söylenenlerle İbn Kemal güçlü bir âlim olarak kabul edilmiştir.

İbn Kemal'in ilmî kişiliğini daha iyi tanıyabilmemiz için farklı ilim dallarında yapmış olduğu çalışmalarını, eserlerini ve metotlarını bilmek gerekir. Ancak bizim makalemizin sınırları bu konuyu dışarıda bırakmaktadır. Şimdi genel olarak mucize konusuna ve İbn Kemal'in "İ'câzu'l- Kur'an" isimli eserinin tahliline geçebiliriz.

2- İbn Kemal'in Mucize Hakkındaki Görüşleri

Peygamber olduğunu ileri süren kimsenin elinde, doğruluğunu kanıtlamak için Allah tarafından yaratılan harikulade olay olarak tanımlanan mucize hakkında İbn Kemal müstakil bir risâle yazmıştır. Bu risâlenin yazılış amacı mucizenin ne olduğu değildir. Genel bilgiler verilmekle beraber asıl olan Peygamberimizin nübüvvetinin ispatıdır. Peygamberimizin nübüvvetine karşı o günün Osmanlı devletinin merkezi olan İstanbul'da ve ilim çevrelerinde meydana gelen yanlış fikirlerin çürütülmesi ve cevaplar verilmesi İbn Kemal'in gayesiydi. Bu husus onun Ehl-i Sünnet'e bağlılığı ve savunma refleksi olarak da algılanabilir.

Bir peygamberin peygamberliğini ispat, ancak hiç şüphe taşımayan kesin bir delille mümkün olabilir. Bu kesin delil de ya onun gösterdiği mucizeyi gözlemek ve müşahede etmek veyahut kesin bilgi ifade eden mütevatir bir haberle o mucize hakkında bilgi sahibi olmaktır. Günümüzde bu deliller ancak peygamberimiz için mevcuttur. Peygamberimiz'in, başta Kur'an mucizesi olmak üzere, pek çok mucizesi bize tevatüren ulaşmıştır. O'nun peygamberliği biraz sonra açıklanacağı üzere bizce kesin delil ile sabit olduğundan, O'nun peygamberliğini haber verdiği herkesin, Allah'ın elçisi olduğunu kesinlikle kabul ederiz.¹⁴ Allah peygamberleri, adetleri nakz eden mucizelerle teyit etmiştir.¹⁵

Mucize konusu, kelâm kitaplarında genellikle nübüvvet meselesiyle birlikte ele alınır. Bunun sebebi, mucizenin peygamberlik iddiasında bulunan kimsenin bu iddiasının doğruluğunu ispat eden bir gösterge olarak kabul edilmesidir. Buna rağmen mucizenin gerçek failinin Allah olduğu kabul edilir. Peygamber'e nispeti ise mecazî anlamdadır. Mucize, Allah'ın sonsuz kudreti karşısında, insanın güçsüzlüğünü işaret eder. Geleneksel kelim kitaplarında, mucizenin alışıl gelmiş doğa olaylarına aykırı bir biçimde gerçekleşmesi ve Peygamber'in peygamber olduğunu kabul etmeyen muarızlara karşı bir meydan okumayı (tehatti) içermeye şart koşulmaktadır.¹⁶ Zahiren, Mucize ile sihir arasında bir fark yokmuş gibi görünse de, sihrin ilahî bir kaynaktan gelmemesi ve tabii bir şey olması, hatta kendi özünde bir gerçekliğinin bulunmaması

14 Sabûnî, Ebû Muhammed Nureddîn Ahmed b. Mahmûd b. Ebî Bekr, "El-Kifâye Fi'l-Hidâye", Laleli Kütüphanesi, 2271, vr. 40b.

15 Taftazânî, "Şerhu'l-Akâid", s. 295.

16 Aydın, Hüseyin, "Meydan Okumaları Bakımından Kur'an Mucizesi", *Kelam Araştırmaları*, 8:1 (2010), s. 47.

göz önüne alındığında her ikisi arasındaki fark kendiliğinden ortaya çıkacaktır.¹⁷

İbn Kemal, Mûcize konusunu müstakil bir eserinde ele alarak, meseleyi çeşitli yönlerden tahlil etmiştir. Genel olarak eserinde Mûcize konusu; kelime ve istilahi anlamı, rükunleri şartları ve kendisinin peygamber olduğunu ileri süren kimsenin doğruluğuna delaleti gibi ana başlıklar altında incelenmiştir. Bunun dışında, İ'câzu'l-Kur'an ve Kıdemi'l-Kur'an adlı diğer iki risâlesinde de, Kur'an'ın Mûcize olmasının ne anlama geldiği konusu, şartları ve nübüvete delaleti itibariyle ele alınmışken, o, farklı bir yaklaşımla Mûcizenin rükunlerinden bahsetmektedir. Buna rağmen İbn Kemal, öz itibariyle Mûcize konusunda Ehl'i Sunnet'in görüşünden farklı şeyler söylememektedir.

Mûcize sözlükte “bir şeye güç yetirememek”¹⁸ anlamındaki “acz” kökünden türeyen mu'cizin (aciz bırakan) isim şeklidir. Kur'an'da mûcize kelimesi yer almamakla birlikte “acz” kökünden¹⁹ fiil ve sıfat kalıpları “aciz kalmak; güçsüz bırakmak; Allah'ın ayetlerini yalanlamak amacıyla yarışmak” manalarında yirmi bir ayette geçer.²⁰

Mûcize kelimesi, Arapça “acz” kelimesinden gelen bir isimdir. Acz kelimesi ise, gücün karşıtı olan zayıflık anlamında kullanılır. İ'caz, (aciz bırakma) “meydan okuma” (tehaddi)'nin bir vasfıdır. Bir şeyin sebebine isnad edilmesinde olduğu gibi, kendisiyle meydan okuyana mecazi olarak isnad edilir. İbn Kemal'in bu ifadesi, mûcizenin gerçek sebebinin Allah olduğunu vurgulamaya yöneliktir. Zira Bağdadi'nin bahsettiği gibi, “tıpkı, başkasında bulunan aczin faili olması sebebiyle de ona mûciz denilir.” Mûciz kelimesinde istiare anlamı olmadığı gibi, “gücün yokluğunda güçsüzlüğün kullanımı” gibi bir anlam da yoktur. Mûcize istılahta, “elinde zuhur eden kişinin peygamberliğine delâlet eden ve davasına fiilî bir tasdik olan şey” olarak tanımlanmaktadır. İbn Kemal, mûcizenin alışılmış şeylere aykırı olmasının gerekmediği kanaatinde. Bir başka eserinde, belki de kelimenin sınırlarını kerameti de içine alacak şekilde genişletmek için mûcizeye, bir kimsenin belli bir eğitim sürecini takip etmeksizin, tüm dini ve dünyevî ilimleri tahsil etmesini örnek olarak verir.

Harikulade olan alametlerden birisinin, peygamberlerin elinden zuhur ederek onun nübüvvetine delâlet etmesi halinde buna mûcize ya da ayet denir. Velâden zahir olursa buna da keramet adı verilir. Şakî bir kimseden sâdır olan harikulade şeyler ise istidrac adını almaktadır. İstidrac şaki kimsenin öbür dünyada göreceği azabı daha da şiddetlendirmekten öte bir şeye yaramaz.²¹

17 Harputî Abdullatîf, “*Tenkihü'l-Kelâm fi Akâid-i Ehli'l-İslam*”, s. 230, Özbek, Durmuş, “*Hârikulâde Olaylar*” (Mûcize- İrhas- Kerâmet- Meûnet- İstidrac- İhanet/ Hizlan), *SÜİFD*, Konya 1997, sy. 7, s. 169- 170.

18 Asım Efendi, “*Kâmus Tercemesi*”, İstanbul 1886, c. 2, s. 819.

19 İbn Kemal, “*Risâle fi Hakikati'l-Mûcize*”, Resâil, Ahmet Cevdet Neşri (ACN), c. 1, s. 137; İsfehânî, “*Müfredât*”, Beyrut 1413, s. 547; Bağdadi, “*Usûlu'd-Din*”, Beyrut 1981, s. 170; Harputî, *a.g.e.*, s. 229; Bulut, Halil İbrahim, “*Mûcize*” md., *DİA.*, c. 30, s. 350.

20 Abdülbaki M. F., “*el-Mu'cem*”, “acz” md.

21 İbn Kemal, *a.g.r.*, s.137; “*Risâle Fi Kıdemi'l-Kur'an*”, Resâil (Res.), ACN, c. 1, s. 131; *Risâletün Münirâtün*, SK, Kılıç Ali Paşa, 1028, vr. 323a.

İbn Kemal mûcizeyi “elinde zuhur eden peygamberin, peygamberliğine delil ve Allah tarafından davasına fiilî tasdik olan şey” diye tanımlamıştır. Bu tasdikin gerçekleşebilmesi için nübüvvet iddiasında bulunan kişinin elinde bir işin meydana gelmesi, bir başkasının da onun benzerini meydana getirmekten aciz bulunması, böylece peygamberlik iddiasında bulunan kişinin de inkârcıları susturmasıdır.²² Mûcizenin harika bir olay olması bunun ötesinde hiçbir şekilde bir benzerinin insanlar, cinler hatta melekler tarafından da yapılamaması gerekir. Herhangi bir şekilde insanlar veya diğerleri tarafından benzeri meydana getirilebilirse o takdirde mûcizelik “sarfe” ile mümkün olur.²³ İbn Kemal'e göre de sarfe mûcizenin ayrı bir şeklidir.²⁴ İbn Kemal, sarfe konusunu daha çok Kur'an'ın i'câzı ile ilgili bölümlerde ele almıştır. Biz de bu meseleyi Kur'an'ın manen mûcize oluşu konusunu işlerken ele alacağız.

İbn Kemal, i'câzın şeriata, şeriatın da Kur'an-ı Kerim'in Allah'ın hak kelâmı oluşuna delil teşkil etmesiyle ilgili görüşler üzerinde durarak, bu meselede çeşitli ihtilafların vaki olduğunu beyan eder. Bu babda Taftazânî (ö. 793/1390) Kur'an'ın ispatının şeriata bağlı olmadığını, bizâtihi Kur'an'ın kendisinin Mûcize olduğunu söylerken, Seyyid Şerif el-Cürçânî (ö. 816/1413) de, Şerhu'l-Mevâkıf'da “Resûl'ün doğruluğu Kur'an ile, Kur'an'ın ispatı da Rasul iledir, denirse bu devr-i batıldır” diyerek böylesi ispat yolunu reddeder.

Taftazânî ve Cürçânî'nin bu düşüncelerine karşı İbn Kemal ise bu meselede yeni bir şey söylemeyip, onları tenkitle Mûcizenin izhar edilmesinin onun davasına delil olduğu gibi, Kur'an'ın da beşerin takatının üstünde olması münasebetiyle, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in davasına delil teşkil ettiğini söylemiştir.²⁵

Ona göre mûcizenin iki özelliği ve iki şartı olmalıdır:

Birinci özellik: mûcizenin bir fiil olması hasebiyle, nübüvvet iddiasında bulunan kimsenin, inkâr edenleri acze düşürmesidir.

İkincisi de, mûcizenin bir men etme olması sebebiyle, başkasının mûcizeye konu olan şeyi yapmaktan alıkonmasıdır.²⁶ Burada fiil olarak tavsif edilen mûcize, fiilen doğa olaylarına aykırı biçimde gerçekleşen ve peygamberden “sâdır” olan ya da ondan “zahir” olan şeydir. Menetme anlamı itibarıyla mûcize, müddeinin mutad olan bir şeyi gerçekleştirdikten sonra, başkasının aynı fiili yapmasını istemesi ve muhatabın böyle bir şeyi yapmaktan alıkonmasıdır. Alıkoyma anlamına gelen mûcizede (menî mûcize) peygamberden sâdır olan ya da zahir olan hiçbir şey yoktur. Nübüvvet iddiasıyla ortaya çıkan kimse, meydan okuyucu bir tavırla “Ben elimi başımın üzerine koyuyorum, fakat siz buna güç yetiremezsiniz.” dedikten sonra bu eylemi gerçekleştirir; muhatapları ise bunu yapmaktan aciz kalırlar.

22 İbn Kemal, “Risâle fi Kıdemi'l-Kur'an Kelamullah' ACN., s. 131.

23 İbn Kemal, a.g.r., s. 131.

24 İbn Kemal, “I'câzu'l-Kur'an” SK. Ayasofya 4794, vr. 280a.

25 İbn Kemal, “Kıdemi'l-Kur'an”, Res. ACN., s.131/132.

26 İbn Kemal, “Risale fi-Hakikati'l-Mûcize”, Res. ACN., s. 138.

İbn Kemal'e göre mûcizenin şartlarından birincisi mûcizenin rûknünün tahakkuku için gereken şartlar. İkincisi ise nübüvvet iddiasında bulunan kimsenin bu iddiasının doğruluğuna delalet etmesi için gereken şartlardır. Birincisi bizzat mûcize kavramıyla ilgilidir. O, kavram olarak "i'câz" da doğa olaylarına aykırı olmayı şart koşar. Çünkü doğa olaylarına benzer şeylerde herhangi bir i'câz bulunmaz. Buna rağmen ister doğa olaylarına uygun olsun isterse aykırı olsun Allah'tan sudur eden bir şeyin mûcize kabul edilmesi gerekir. İcî ve Cürcânî'nin görüşlerini risâlesinde ele alır ve onları eleştirir. Onlara göre peygamberlik iddiasında bulunan kimsenin, peygamberliğini kabul etmeyen muarızın zor durumda bırakılması mûcizenin şartları arasındadır. İbn Kemal, buna itiraz eder. Ona göre i'câz kelimesi zaten bu anlamı içerir.²⁷ İbn Kemal mûcizenin ikinci türden şartlarını ise şöyle belirtir:

1- Mûcizenin peygamberin davetine, sözlerine uygun olması gerekir. Bir kimse "Benim mûcizem ölüleri diriltmektir." dedikten sonra bunu değil de mesela "dağın konuşturulması gibi" harikulade bir olay gösterse bu durum asla onun nübüvvetine delil olamaz. Çünkü mûcize daha öncede belirttiğimiz gibi İbn Kemal'in tarifine göre "Allah'ın peygamberin doğruluğunu fiilen tasdik etmesi" anlamına gelir. Burada fiili bir tasdik oluşmamıştır.

2- Gösterdiği ve açıkladığı mûcizenin iddia sahibini yalanlamaması gerekir. Mesele peygamber olduğunu söyleyen bir kimse "Benim mûcizem şu gördüğünüz kertenkeleyi konuşturmak." dese sonra da kertenkele de dile gelerek "Bu adam yalancıdır." dese bu durum o kimsenin nübüvvetine değil, yalancılığına delalet eder.

3- Mûcizenin açıkça nübüvvet iddiasında bulunan bir kimsenin tasarrufuyla gerçekleşmesi gerekir. İbn Kemal burada bir konu üzerinde dikkatle durur. Mûcize peygamberin tasarrufu ile gerçekleşir. Ancak bu mûcizeyi bizatihi onun yarattığı anlamına gelmez. Söz konusu olan şey yaratma değil "kesbetme" dir.

4- Mûcize peygamberlik iddiasından önce gerçekleşmiş olmalıdır. Çünkü bir kimsenin peygamberlik iddiasında bulunmadan önce tasdik edilmesi makul değildir.²⁸ "Daha önce mûcize gösterdim" diyerek nübüvvet iddiasında bulunan kimsenin sözü, onun doğruluğuna delalet etmez. Kendisinden o mûcizeyi ya da bir başkasını meydana getirmesi istenir. Bunu yapamazsa yalancılığı ortaya çıkar.²⁹

İbn Kemal'in belirtmiş olduğu bu dördüncü şart Peygamberimizin de aralarında bulunduğu bazı peygamberlerin çocukluklarında mûcizeler gösterdiği iddiası göz önünde bulundurulmak suretiyle şart koşulmuştur. Daha sonra yeni kavramlar geliştirmek suretiyle peygamberlikten önce vuku bulan şeylere "keramet" ya da "irhas" denilmiştir.³⁰

27 İbn Kemal, *a.g.r.*, s. 140.

28 Bahçivan Seyit, "Şeyhülislam İbn Kemalbâşa ve Arâuhu'l-İtikadiyye", Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2005, s. 368- 369.

29 İbn Kemal, *a.g.r.*, s. 141- 142.

30 Gölcük, Şerafettin, Toprak Süleyman, "Kalam", Esra Yay., Konya, s. 339; Özbek, Durmuş, *a.g.m.*, s. 169.

Mûcizenin kelim kitaplarında belirtilen daha başka tanımları ve şartları bulunmasına rağmen İbn Kemal'in konuyla ilgili genel yaklaşımları bunlardır. Burada İbn Kemal'in, genelde ehl-i sünnetin görüşlerine uygun fikirleri olduğunu görüyoruz. Teknik bir takım literal tartışmaların görüldüğü bu konuda, İbn Kemal'in meseleyi aslında Kur'an'ı Kerim'in i'câzına zemin hazırlamak ve Peygamberimizin üstünlüğünü ispat etmek için ele aldığı kanaatindeyiz.

3- İbn Kemal'in Kur'an-ı Kerim'in İ'câzıyla İlgili Görüşleri

Kur'an'ı Kerim'in i'câzının pek çok yönü bulunmaktadır. O bizatihi lafzen ve manen mûcize olan bir kitaptır. Genel olarak idrak edilmesi açısından üç grupta toplanan mûcizeler içinde Kur'an-ı Kerim akli mûcize olarak öne çıkmaktadır.³¹ Kur'an'ın indiği dönemde Arap dili en yüksek dönemini yaşıyordu. Bu toplumun içerisinde Peygamberimizin en büyük mûcizesi tabii ki Kur'an'ı Kerim'di. Fakat bu i'câz sadece dil yönünden değildi. Telif keyfiyeti, içerdiği bilgiler ve muhteviyatı, davet üslubu, geçmişten ve gelecekte haberler ihtiva etmesi, diğer insanların haricinde peygamberin bile böyle bir kitabı meydana getirmekten aciz olduğu gibi birçok hususta bu i'câz görülebilir.³² Ancak bu i'câz sadece ümmi olan Peygamberimizin onun mislini getirmekten aciz olması anlamına gelmez. Çünkü ümmi bir peygamberin onun bir mislini meydana getirmekten aciz oluşu, diğerlerinin buna güç yetirebileceği anlamını taşımaz.³³ İ'câz'ı Kur'an konulu irili ufaklı çok sayıda kitap yazılmıştır. Kur'an'ın i'câzını konu alan eserlerin ağırlıklı olarak üç konu üzerinde durduğundan bahsedebiliriz: 1. Söz sanatı: Seçilen kelimeler ve dizilişi, grameri, uygulanan edebî sanatlar. 2. Üslup ve şekil özelliği: Kur'an-ı Kerim'den önce Araplarda, sözlü edebiyatın iki şekli vardı: Şiir ve nesir. Nesir de hitabet ile kâhinlerin kafiyeli sözlerinden ibaretti. Kur'an-ı Kerim şiir olmadığı gibi Arapların bildiği nesir de değildir, istiare, mecaz gibi anlatım üsluplarını kullanan zengin bir ifade gücüne sahiptir. 3. Kur'an-ı Kerim'in muhtevasını iman esasları, ibadet ve çeşitleri, hükümler, emir ve yasaklar, ahlâk ve eğitimi, yaratılış ve oluş, gayb âlemi ve buradaki varlıklar, kısmen peygamberler ve kavimler tarihi, insan ve kâinatın yapısı, vaad ve vaîd, gelecekle ilgili bazı haber ve bilgiler oluşturmaktadır.³⁴

31 Mûcizeler idrak edilmeleri açısından;

a- Hissî Mûcizeler: İnsanların duyularına hitap eden kevnî mûcizelerdir. Hz. Musa'nın asası, Hz. Salih'in deveşi gibi.

b- Haberî Mûcizeler: Peygamberlerin Allah'tan gelen vahyine dayanarak verdikleri gaybî haberlerdir. Bizans'lıların İran'lıları yeneceğini peygamberimizin haber vermesi gibi.

c- Akli Mûcizeler: Manevî mûcize veya bilgi mûcizeleri de denir. Hissî mûcizelerle farkı belirli bir zaman ve mekanla sınırlı değildir.

Amaçları bakımından ise Mûcizeler yine üçe ayrılır: Hidayet mûcizeleri, yardım mûcizeleri ve helak mûcizeleri. Bkz. Bulut, Halil İbrahim, *a.g.m.*, DİA., c. 30, s. 350- 351.

32 Cerrahoğlu, İsmail, "*Tefsir Usulü*", 8. baskı, Ankara 1991, s. 163.

33 İbn Kemal, "*Risâletü'l-Ferâid*", RES., ACN, c. 2, s. 269.

34 Komisyon, "*Kur'an Yolu*", Ankara 2003, I/32.

İbn Kemal'e göre mûcize iki kısımda inceleniyordu: Birincisi peygamberden sadır olan mûcizeler, ikincisi peygamberden zahir olan mûcizeler. Gaipten haber verme gibi mûcizeler daha çok içinde kesp ve irade bulunduğundan dolayı sadır olan mûcizeler nevindedir. Fakat peygamberden zahir olan mûcizelerde onun hiçbir dahli yoktur. Bu tür mûcize sadece peygamberin elinde zuhur eder. Kur'an'ı Kerim bu açıdan zahiri mûcizedir.³⁵ Kur'an'ı Kerim'in î'cazı şeriatın doğruluğuna delildir. O'nun doğruluğu da İbn Kemal'e göre Allah'ın kelâmı olduğuna delalet eder.³⁶

İbn Kemal, î'cazın şeriata, şeriatın da Kur'an-ı Kerim'in Allah'ın hak kelâmı oluşuna delil teşkil etmesiyle ilgili görüşler üzerinde durarak, bu meselede çeşitli ihtilafların vaki olduğunu beyan eder. Bu babda Taftazânî (ö.793/1390) Kur'an'ın ispatının şeriata bağlı olmadığını, bizatihi Kur'an'ın kendisinin mûcize olduğunu söylerken, Seyyid Şerif el-Cürçânî (ö.816/1413) de, Şerhu'l-Mevâkıf'da "Resul'ün doğruluğu Kur'an ile Kur'an'ın ispatı da Resul ile, denirse bu devr-i bâtil'dir" diyerek bu şekilde bir ispat yapılamayacağını belirtmiştir.

Taftazânî ve Cürçânî'nin bu düşüncelerine karşı İbn Kemal ise bu meselede yeni bir şey söylemeyip, onları tenkitle mûcizenin izhar edilmesinin onun davasına delil olduğu gibi, Kur'an'ın da beşerin takatının üstünde olması münasebetiyle, Hz. Peygamber(s.a.v)'in davasına delil teşkil ettiğini ifade ederek, bu durumun devir olmayacağını söylemiştir.³⁷

İbn Kemal, Kur'an'ın lafzen ve manen mûcize olduğu kanaatindedir ve bunu değişik örneklerle açıklamıştır. O daha çok Peygamberimizin, Kur'an ile müşriklere meydan okuduğu şu ayetleri î'câza delil görmektedir.

"Eğer kulumuza indirdiklerimizden herhangi bir şüpheye düşüyorsanız, haydi onun benzeri bir sure meydana getirin, eğer iddianızda doğru iseniz. Allah'tan gayri şahitlerinizi (yardımcılarınızı) da çağırın."³⁸

İbn Kemal, "Î'câzu'l Kur'an" adlı eserinde bu ayet ile meydan okumanın Kur'an bütünü ile olduğunu ifade eder. Ancak bu ayette meydan okuma sadece tek sure ile yapılır. Tahmin ediyoruz ki, İbn Kemal burada ayeti yanlış almış veya müstensihler tarafından yanlış yazılmış olmalıdır. Zira başka yerlerde Kur'an'ın bütünü ile meydan okunduğuna ilişkin İsrâ suresi 88. ayeti delil olarak getirmektedir. Ayrıca Tûr suresi 33. ve 34. ayetler de bu mesele ile ilgili delillerdir. Bunlar ve genel olarak İbn Kemal gibi bir alimin böylesi bir hata yapması zor bir durum gibi gözükmektedir.

"Yoksa "Onu (Kur'an'ı) kendisi uydurdu" mu diyorlar. De ki: Eğer doğru iseniz Allah'tan başka çağırabildiklerinizi çağırın da siz de onun gibi uydurulmuş on sure

35 İbn Kemal, "Î'câzu'l-Kur'an", SK., yazmalar 1398, vr. 35a.

36 İbn Kemal, "Risâle fi Kıdemi'l-Kur'an", RES., ACN, c.1, s. 131.

37 İbn Kemal, a.g.m., s. 131- 132.

38 Bakara, 2/123.

getirin.”³⁹Bu ayet ile Allah Teâlâ, muarazayı on sureye indirmiştir. Durum böyle olduğu halde yine, bunda acizlikleri ortaya çıkmıştır. Bundan sonra Rabbimiz, muaraza edilmesi gereken sure sayısını bire düşürerek, şöyle demiştir:

“Yoksa O’nu uydurdu mu diyorlar? De ki: Eğer sizler doğru iseniz Allah’tan başka, gücünüzün yettiklerini çağırın da onun benzeri bir sure getirin.”⁴⁰ Allah’ın bu sözü ile muaraza edilmesi gereken sure sayısı bire düşürüldüğü halde müşrikler bundan da âciz kaldılar.⁴¹

İbn Kemal, değişik İslam âlimlerinin değerlendirmelerinden de bahisle, İmam Beyzâvî (ö. 685/1286)’nin, Kur’an’ın, Peygamberimize nispetle değil nefsinde mucize oluşuna değindiğini, bu davasını ispat sadedinde geçen ayetleri misal vermiş olduğunu ve Kur’an’ın son olarak muaraza edilmesi gereken sure sayısını bire kadar düşürmesini delil gösterdiğini söyler.⁴²

Taftazânî’den naklettiği görüşte de İbn Kemal, konu ile ilgili şu mütalaaalara yer verir: Peygamber, Kur’an ile meydan okumuştur. Arapların fasihlerini ve beliğlerini onda bulunan surelere benzer bir sure meydana getirmeye davet etti. Onlar bu hususta Kur’an’a muaraza edemediler. Halbuki Kur’an bu muaraza ayetiyle, onları taşıdığı gibi, şöhretlerinin son derece üstün gören ve cahiliye milliyetçiliği aralarında oldukça yaygın olan bu insanların şöhretlerini kırarak gururlarını yaralamıştır. Durum böyle olmasına rağmen, onlar kalemlerle muarazadan aciz kalmışlar ve kılıçla mücadeleyi tercih etmişlerdir. Netice de canlarını ve ruhlarını tehlikeye atmışlardır. Eğer, muarazaya güç yetirmiş olsalardı, mutlak surette bunu yapacaklardı. Eğer, muaraza etmiş olsalardı, bu kadar rivayetin çokluğu içinde, mutlaka bize kadar nakledilmiş bir şeyler olurdu. Halbuki böylesi bir şey hiçbir zaman işitilmemiştir.⁴³

Kur’an, dil ve üslup yönünden, Hz. Peygamber’in kendisiyle meydan okuduğu ve kimsenin karşı çıkamadığı bir mucizedir. İbn Kemal, bu konuda, “insanlar ve cinler, onun benzerini meydana getirmek üzere bir araya gelseler, bazıları bazılarını yardımcı olsalar bile, benzerini getiremezler”⁴⁴ ayetini delil göstererek, meleklerin bu muarazaya dahil olmadıklarını ileri süren Beyzâvî’nin görüşlerini isabetli bulmaz. Melekler de Kur’an benzerini meydana getirmekten acizdirler. Ayette meleklerle yer verilmemesi, onların masumiyetinden kaynaklanır. Onlar zaten yaratılış olarak böyle bir şeye teşebbüs etmezler⁴⁵. Tur suresi, 33. ve 34. ayetlerde Allah Teala bütünüyle meydan okuyarak şöyle demektedir:

39 İsrâ, 17/18.

40 Yûnus, 10/38.

41 İbn Kemal, “İ’câzu’l-Kur’an”, SK., Ayasofya 4794, vr. 280a.

42 İbn Kemal, a.g.r., vr. 280a.

43 İbn Kemal, a.g.r., vr. 280b; “Feraid”, ACN., s. 264.

44 İsrâ, 17/ 88.

45 İbn Kemal, “Kıdemi’l-Kur’an”, ACN., s.133.

“Yoksa onu kendisi uydurup-söyledi mi diyorlar? Hayır; onlar iman etmiyorlar. Şu halde, eğer doğru sözlü iseler, onun benzeri bir söz getirsinler.”⁴⁶

Müşrikler böyle bir şeyden aciz kaldıklarında, onlara on sure meydana getirmelerini isteyerek meydan okudu. İnsanların on sure getirmekten aciz oldukları anlaşılınca, Allah onlara en son aşamada tek bir sure ile meydan okuyarak, Kur’an’ı Kerim’in metninin peygambere değil, Allah’a ait olduğunu ortaya koymuş oldu. Zira ümmi olan, hayatında kitap okumamış olan bir peygamberin böyle bir şeyi yapması imkânsızdır.⁴⁷

İbn Kemal, Kur’an’ın Allah kelâmı olduğunu ve ona hiçbir şekilde bir başkasının müdahalesi olmadığı konusu üzerinde durarak konu ile ilgili şu ayetleri nakleder ve değişik yorumlar getirir:

“Onu (Kur’an’ı) şeytanlar indirmedir. Bu onlara düşmez; zaten güçleri de yetmez. Şüphesiz onlar, vahyi işitmekten uzak tutulmuşlardır.”⁴⁸ Kur’an’ın indirilmesinde şeytanların herhangi bir şekilde müdahaleleri yoktur. Şeytanlar yaratılıştan zulmani, habisler olmaları itibarıyla, onların nefisleri bunu kabul etmez. Kur’an gaybi inceliklere vakıf olması dolayısıyla, bunu temiz ve pak olan meleklerden başkasının kabulü mümkün gözükmemektedir. Yukarıda zikri geçen ayetler, şeytan vasıtasıyla Kur’an’ın indirilmesi fikrini ortadan kaldırmıştır. Ayette, ağır ve tehlikeli olan böylesi bir işe şeytanların layık olamayacakları, daha sonra da şeytanların buna güç yetiremeyecekleri açıklanmıştır. “hem de buna güçleri yetmez”⁴⁹ ifadesiyle de bu husus teyit edilirken, konuyla ilgili bir diğer ayette ise “şeytanlar vahyi işitmekten kesinlikle men olunmuşlardır”⁵⁰ denilmektedir. Böylece Kur’an ve Kur’an’ın indirilmesinde şeytanların hiçbir müdahalelerinin olmadığı ortaya çıkmış bulunmaktadır.⁵¹

İbn Kemal, Taftazânî’nin (ö. 793/1390), belagat ve fesahat açısından en üst seviyede olmasıyla Kur’an’ın i’câzu üzerinde Arap fasihlerince de fikir birliği vardır şeklinde ifade ettiği görüşüne katılır fakat onu eksik bulur. Çünkü o, bu işi sadece Arap belâğlerine ve fasihlerine ait olarak göstermiştir. Oysa Kur’an’ın herkes tarafından anlaşılabilir bir mucize olma yönü vardır.⁵² Bu itirazlarıyla Kur’an’ın evrensellik yönünü İbn Kemal’in ortaya çıkarmaya çalıştığını söyleyebiliriz.

Kur’an’ı Kerim nazımının çok güzel olması, beşerin gücünün üstünde yüksek seviyede belâğata sahip olması, gaipten haber vermesi, ayetlerinin uzun kısa, hiçbirinin bir diğerini nakzetmemesi, ayetler arasında tenakuzun olmaması vs. gibi sebeplerden

46 Tûr, 52/33- 34.

47 İbn Kemal, “*Ferâid*”, s. 264.

48 Şuarâ, 26/ 211- 212.

49 Şuarâ, 26/ 211.

50 Şuarâ, 26/ 212.

51 İbn Kemal, “*Kıdemi’l-Kur’an*”, s. 133- 134.

52 İbn Kemal, “*İ’câzu’l-Kur’an*”, vr. 281b.

dolayı manen mûcizedir. İbn Kemal bu hususta Rumların yenilgisinden sonra çok kısa bir süre içinde (bid'i sinîn) galibiyetlerini haber veren ayetini⁵³ delil göstererek gaip-ten haber vermenin manen mûcize olduğunu söyler. Ancak bu hususun “vukuundan önce” haber verilmesi gerekir. Çünkü “daha önce olan bir olayı” haber vermek cinler vasıtasıyla da olabilir. Geçmişe ait olarak verilen bir haber î'câz olarak kabul edilemez. Bu hususta İbn Kemal, Âmidî (ö. 631/1233)'nin görüşlerini belirtmek suretiyle kendi fikirlerini kuvvetlendirmeyi amaçlamıştır.⁵⁴

Kur'an'ın ayetlerinin hiçbirinin bir diğeriyle tenakuz halinde olmaması ma'nen î'câzının en büyük delilidir. Bu görüşü şu ayete dayandırmıştır: “Hâlâ gereği gibi düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birçok tutarsızlıklar bulurlardı.”⁵⁵ Hatta biraz daha ileri gider, bu meydan okumanın Kevser sure'si miktarınca olan bir sure içinde geçerli olduğunu söyler.⁵⁶ İbn Kemal'in eserlerinde mûcize ile ilgili yer verdiği görüşlerinden bir tanesi de Sarfe'dir. Sarfe, Araplarda daha önce bulunan “Kur'an'ın mislini meydana getirme” gücünün, Kur'an'ı Kerim'in nüzulüyle ve tehaddisiyle birlikte ortadan kalkmasıdır.⁵⁷ Bakillânî'den iktibaslarla bulunarak, Nazzam'ın “Allah tarafından onların muarazadan uzaklaştırmaları” anlamında sarfeyi kabul ettiğini söyleyen İbn Kemal, şii alim Şerif el-Murtazâ'nın da, sarfeyi “muaraza için gerekli ilmin onlardan uzaklaştırılması” olarak gördüğünü söyler. Sarfe'nin bir mûcize olarak görülmesinde bir sakınca görmeyen İbn Kemal buna rağmen, Şerif el-Murtazâ'nın anladığı şekliyle sarfe kavramına karşı çıkar. Öte yandan, Cürçânî, sarfe düşüncesine ciddi eleştiriler getirmektedir. Cürçânî'ye göre, şayet Araplara böyle bir hal arız olmuş olsaydı bunu mutlaka hisseder ve çeşitli vesilelerle izhar ederlerdi. Ne var ki bize bu konuda herhangi bir bilgi ulaşmamıştır. İbn Kemal'in ifadeleri, sarfe türü bir mûcizeye de cevaz verdiğini göstermektedir.⁵⁸

Genel olarak İbn Kemal, Kur'an-ı Kerim'i:

İnsanların ve cinlerin Kur'an'ın bir ayetinin benzerini bile meydana getirememeleri,

Meleklerin de bu hususta aciz olmaları,

Şeytanın ayetler hususunda bir dahlinin olmaması,

Kur'an'ın belağat ve fesahat güzelliklerinin oluşu,

Dizim güzelliği ve manasının kuvvetli oluşu,

Ayetler arasında tenakuzun olmayışı,

53 Rûm, 30/2- 6.

54 İbn Kemal, *a.g.r.*, vr. 282b.

55 Nisâ, 4/82.

56 İbn Kemal, *a.g.r.*, vr. 282b.

57 İbn Kemal, “*Risâle fî Kıdemi'l-Kur'an*”, vr. 36a; Polat, Fethi Ahmet, “*Çağdaş İslam Düşüncesinde Kur'an'a Yaklaşımlar*”, İz yayıncılık, İstanbul 2007, s. 35.

58 İbn Kemal, *a.g.r.*, vr. 36b.

Kur'an'ı Kerim'in insanları düşünceye sevk etmesi,

Kur'an'ı Kerim'in insanları her türlü sapkınlık ve bayağılıktan kurtarıp hidayete sevk etmesi; gibi hususlarla hissi mucizelerden daha üstün bir mucize olarak kabul etmiştir.

Kaynakça

- Âli, Gelibolulu Mustafa; “*Kitabu't-Tarih-i Kühü'l-Ahbâr*”, Kayserili Raşid Efendi Ktb., no: 920, vr. 258b'den nakleden: Şefaettin Severcan, “Kemal Paşa-zâde'nin Hayatı”,
- Aydın, Hüseyin, “*Meydan Okumaları Bakımından Ku'an Mucizesi*”, *Kelam Araştırmaları*, sy. 8/1 (2010).
- Bahçivan, Seyit, “*Şeyhu'l-İslam Kemalpaşa'nın Vasiyetnâmesi*”, Marife, y. 1, sy. 2.
- Bilmen, Ömer Nasûhi, “*Hukûk-i İslamiyye ve Istilâhat-ı Fıkhyiye Kamûsu*”, İstanbul 1949.
- Cerrahoğlu, İsmail, “*Tefsir Usûlü*”, 8.baskı, Ankara 1991.
- Fayda, Mustafa, “*İbn Kemal'in Hayatı ve Eserleri*”, *Şeyhulislam İbn Kemal*, TDV. Yay. Ankara 1986.
- Gökbilgin, M. Tayyib, “*XV.-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası*”, İst. 1952.
- Hamid Vehbi, “*Meşâhir-i İslam*”.
- Hoca Sadedin, “*Tacü'l-Tevârih*”, (nşr. İsmet Parmaksızoğlu), Eskişehir, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992.
- Hüseyin Hüsameddin, “*Amasya Tarihi*”, Necm-i İstikbal Matbaası, İstanbul 1927.
- İbn Abidîn, Muhammed Emin b. Ömer, “*Reddü'l-Muhtâr ale'd- Dürri'l-Muhtâr*”, Mısır 1368/1966.
- İbn Kemal, “*İ'câzu'l-Kur'an*”, SK., yazmalar 1398.
- İbn Kemal, “*İ'câzu'l-Kur'an*”, SK., Ayasofya 4794.
- İbn Kemal, “*Risâle fi Kıdemi'l-Kur'an*”, Res., ACN.
- İbn Kemal, “*Risâletü'l-Ferâid*”, Res., ACN.
- İbn Kemal, “*Tevârih-i Al-i Osman VII. Defter*”, (haz. Turan Şerafettin), Ankara, TTK. Basımevi, 1991..
- Katip Çelebi, “*Sullemlü'l-Vusul ilâ Tabakâti'l-Fuhûl*”, S.K., Şehit Ali Paşa, nr 1887.
- Mecdi Efendi, “*Hadâiku'ş-Şekâik*”, (nşr. Abdülkadir Özcan) Çağrı yay., İst. 1989.
- Öçal Şamil, “*İbn Kemal'in Felsefi ve Kelami Görüşleri*”, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2408, Osmanlı Eserleri Dizisi 20, Levent Ofset ve Matbaacılık, Ankara 2000.
- Peçevi İbrahim Efendi, “*Peçevi Tarihi*”, (haz. Bekir Sıtkı Baykal) Kültür Bakanlığı Yay., Mersin 1992.
- Polat, Fethi Ahmet, “*Çağdaş İslam Düşüncesinde 'Kur'an'a Yaklaşımlar*”, İz yayıncılık, İstanbul 2007.
- Saraç, A. Yekda, “*Şeyhulislam Kemalpaşazade Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Bazı Şiirleri*”, Risâle Yay. İst. 1995.
- Sözen, Kemal, “*İbn Kemal'de Metafizik*”, Fakülte Kitabevi, Isparta 2001.
- Taşköprizâde, İsameddin Ahmet Efendi, “*eş-Şekâiku'n-Numaniyye fi Ulemâi'd-Devleti'l-Osmaniyye*” (thk. Ahmet Subhi Fırat), İstanbul 1989.
- Turan, Şerafettin, “Kemalpaşazade” md. *DİA*. c. 25, s. 239-241.
- Uğur, Ahmet, “*İbn Kemal*”, İzmir 1987.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, “*Osmanlı Tarihi*”, TTK yay., Ankara 1972.